

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 212

מסכת זבחים ו'- י"ב

בס"ד, ט"ו סיון תשס"ג

- ◆ לכל סוג של נס ייחודיות משלו
- ◆ כשה"חתם סופר" זצ"ל בירך "הגומל" בלשון רבים
- ◆ מי חייב בקרבן תודה?
- ◆ החתנים מביאים קרבן תודה!
- ◆ על מה מכפר קרבן עולה

השבוע בגליון

- ◆ ברכת "הגומל" תחליף לקרבן תודה
- ◆ הניצול ממחלה, יכול לשמוע ברכת "הגומל" מאסיר משוחרר?

- ◆ כמה צדקה יתן אדם שלא הניח תפילין בשוגג
- ◆ ההבדל בין קרבן חטאת לקרבן עולה
- ◆ מדוע בשבת אין אומרים "לכפר"
- ◆ על קוצו של "הא"
- ◆ ההבדל בין "האחד" ל"אחד"

דבר העורך

מעט הקוראים לקט מספר 3

לרגל תחילת הלימוד בסדר קדשים, קיבלנו מכתב מרגש מיהודי חס, עו"ד ר' אריאל שריג הי"ד, המספר את קורותיו במחזור הדף היומי הקודם, מתוך כוונה לחזק ולעודד את לומדי הדף היומי די בכל אתר ואתר.

הצטרפתי למחזור הקודם מעט לאחר התחלת סדר מועד. סגנונו המיוחד של מגיד השיעור, הרב אליהו מונק שליט"א, סחף אחריי יהודים רבים, ולאחר תקופה נימנו עשרות לומדים על משתתפי השיעור.

לקראת סיום סדר ניקין פניתי למגיד השיעור ואמרתי לו: "כבוד הרב, אני לא אחזיק מעמד. אין סיכוי. סדר קדשים: קשה, קשה. אפרד ממך לשלום ונשוב ונפגש בסדר מועד".

בעודי מושיט את ידי לפרידה, הרהר קמעא מגיד השיעור המנוסה ושאלני: "במה אוכל לסייע לך?". "כבוד הרב", השבתי לו כשדמעות בעיני, "מתפקידך לדאוג שלא אפלט מהדבר הנפלא שקוראים לו "הדף היומי".

מה אומר ומה אדבר. שעה ארוכה ישבתי מרותק להרצאתו של מגיד השיעור, שלקח אותי לסיוע מרהיב בתוככי בית המקדש. ראיתי בעיני רוחי יהודי שעבר בשוגג על מצווה מן התורה, המתקרב לבית המקדש עם קרבנו, כאשר רגש קדושה עצום מפעם בקרבו בעת עוברו תחת השער גדול הממדים.

עוצמה רוחנית שאין לה גבולות המסיטה את שיירי החטא מלבו של החוטא בשגה. מולו ניצבו כהנים זריזים שבמימונת דבוק את הקרבן, אם תמים הוא, ללא מום, תוך הצגת סדרת שאלות, כגון: היכן נרכשה הבהמה, והאם היא אינה יוצאת דופן. בבואם על סיפוקם, הופנה בעל הקרבן לכהן השוחט, אשר ביקש לדעת בעטיה של איזו עבירה הוא התחייב בקרבן, תוך שהסביר לו, כי בזמן השחיטה מצווה השוחט לכוון על סוג הקרבן שנשחט על ידו, על החטא שגרם להבאת קרבן זה, ועל בעליו, ואם אינו מהרהר כן, הקרבן פגום!

במקום הקדוש ביותר בעולם - אפילו הרהורים שאינם במקומם משנים עולמות!

מגיד השיעור המשיך בהתלהבות לתאר את הקורות בבית המקדש, ואני, ידידי היקרים לומדי הדף היומי, בפעם הראשונה בחיי

דף ו/א חטאת על כל חטא וחטא, ז/ב עולה דורון היא

כמה צדקה יתן אדם שלא הניח תפילין בשוגג

בימינו של בעל ה"פנים מאירות", לפני כמאתים ושישים שנה, התברר ליהודי מסויים, כי במשך תקופה ארוכה הוא לא הניח תפילין כדת וכדין. בהול ונפחד נזכר האיש כי הרמ"א בהגהותיו ל"שולחן ערוך" חלק אורח חיים סימן של"ד סעי' כ"ו מצוין, כי מי שחילל שבת בשוגג "צריך להתענות ארבעים יום שני וחמישי. ולא ישתה יין ולא יאכל בשר, ויתן במקום חטאת י"ח פשיטתים לצדקה; ואם ירצה לפדות התענית, יתן בעד כל יום שנים עשר פשיטתים לצדקה". מיודענו התחבט, אם עבור כל יום ויום שלא הניח תפילין, עליו להתענות ולתת סכום כסף זה לצדקה [לפי הדעות שכל יום ויום הוא מצוות עשה. עיי' ביאור הלכה" ריש סי' ל"ז], והריץ את שאלתו אל רבי מאיר אייזנשטט זצ"ל, בעל ה"פנים מאירות".

ההבדל בין קרבן חטאת לקרבן עולה: בתשובתו (שו"ת ח"ג סי' ט') טורח ה"פנים מאירות" להעמיד את הדברים על מקומם, כמבואר בסוגייתנו. יש להבדיל בין קרבן חטאת לקרבן עולה. העובר בשוגג על עבירה שעונשה כרת לעובר עליה במזיד, **חייב** להביא קרבן חטאת. אולם, המבטל מצוות עשה, או העובר על לאו הניתק לעשה, **ראוי** לו שיביא קרבן עולה, אך אינו חייב בכך. מלבד הבדל מהותי זה ביניהם, גם מבואר בגמרתנו, כי העובר על מספר מצוות לא תעשה, מביא קרבן חטאת כנגד כל אחת ואחת מעבירותיו. לא כן, מי שביטל מספר מצוות עשה, שמביא קרבן עולה אחד על כולנה. ברור, איפוא, כי אותו אדם שלא הניח תפילין וביטל מצוות עשה ימים רבים, אינו צריך להתענות ולהפריש צדקה על כל יום אחד מימים אלו.

בנוסף לכך, בניגוד לקרבן חטאת, שמהותו כפרה על החוטא, מבואר בגמרתנו, כי קרבן עולה נחשב כ"דורון", "כאדם שסרח במלך וריצהו... וכשבא להקביל פניו, מביא דורון בידו" (רש"י ז"ב ד"ה "עולה"). לפיכך, אין לדמות אדם שעבר על איסור וכפרתו חטאת, לזה שעבר מצווה שכפרתה עולה.

מדוע בשבת אין אומרים "לכפר": לעובדה כי קרבן העולה "דורון" הוא ולא "כפרה" יש השפעה גם על... נוסח תפילת השבת. פסק הטור (או"ח סי' רפ"ג): "ובמוסף שבת אין קרבן לכפר שכולם עולות". כלומר, מאחר שבשבת מקריבים עולות בלבד, שמהותן "דורון" ולא "כפרה", אין מפטירים "לכפר" אחר אמירת פסוקי הקרבנות, כפי שנוהגים בחגים ובמועדים בהם גם הוקרבו חטאות (עיי' "ברכי יוסף" או"ח סי' רפ"ג סי"ק א', ו"אליה רבה" אות ג').

כבשים, כובסים או כובשים: משציטטנו את התייחסותה של גמרתנו לקרבן עולה כ"דורון", נציין את ה"חכם צבי" [מחותנו של בעל ה"פנים מאירות"], המביא בשם ילקוט שמעוני (פרשת פנחס רמז תשע"ו), שנחלקו בית שמאי ובית הלל, מדוע נקראו הכבשים בשם זה. בית שמאי פירשו, משום שהם **כובשים** את עוונותיהם של ישראל, ובית הלל אומרים משום שהם **מכבסים** עוונותיהם של ישראל. לדעת ה"חכם צבי", מחלוקתם היא, אם קרבן העולה **כובש** את העוון ומסתיר אותו, כעין דורון, שמטרתו לכסות על העבר, או שהוא מכבס את העוון ומנקה את הכתם, כחטאת המטהרת (ותוספות חדשים סי' ס"ו).

לעילוי נשמת

הר"ר **ניסן קלמן** ז"ל

ב"ר מאיר צבי ז"ל תל-אביב
נלב"ע כ' סיוון תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הקדוש הבחור **אברהם**

חיים מוצן הי"ד

נפל במלחמת שלום הגליל ביום י"ט סיון

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י משפחות מוצן ישראל - קנדה

לעילוי נשמת

הר"ר **חיים הנטר** ז"ל

ב"ר דוד הלוי ז"ל
נלב"ע ט"ו סיון תשכ"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

דף יא/ב את הכבש אחד תעשה בבקר

על קוצו של "הא"

בכל יום ויום מימות השנה הקריבו בבית המקדש שני כבשים לקרבן עולה, אחד בבוקר ואחד לקראת בין הערביים. קרבנות אלו קרויים "עולת תמיד", על שם שהקריבום בתמידות. במשך ומתן שבגמרתנו מבואר, כי את זמן הקרבת הכבש השני - בין הערביים, ניתן ללמוד מן הפסוק המתייחס לתמיד של שחר (במדבר כח/ד): "את הכבש אחד תעשה בבקר", משמע, שאת זולתו יש להקריב לקראת ערב בלבד.

מהי הגירסה הנכונה בגמרא: טעות יש כאן בגירסת הגמרא, קובע בעל ה"שיטה מקובצת". הפסוק הנכונה בגמרא לציטט הוא "את הכבש האחד", הנאמר בפרשת תצווה (שמות כט/ט), ולא את הפסוק "את הכבש אחד" המופיע בפרשת פנחס, כלעיל. ואילו הרש"ש דווקא מחזק את גירסת הגמרא שלפנינו, אשר לדבריו, ביקשה להביא את הפסוק מפרשת פנחס העוסק בקרבן התמיד, ולא את הפסוק מפרשת תצווה העוסק בצווי זמני לתמיד שהוקרב בשבעת ימי המילואים במדבר סיני. לכאורה, התדיינות זו, אינה מובנת, וכי מה הבדל יש בין "אחד" ל"האחד", הלא שניהם אחד הם, לא כן?

ההבדל בין "האחד" ל"אחד": הגר"י מבריסק זצ"ל (פרשת תצווה) חושף בגאונותו את ההבדל בין "אחד" ל"האחד". במשנה (מנחות מט/א) נאמר, כי תמיד של בין הערביים קרב, גם אם לא הוקרב התמיד של שחר. לא כן בחנוכת המזבח בשבעת ימי המילואים, שם הותנתה הקרבת התמיד של בין הערביים בהקרבת התמיד של שחר [משום שאין מחנכים את המזבח, אלא בתמיד של שחר]. מעתה, בפרשת תצווה העוסקת בתמיד של חנוכת המזבח, כתבה התורה "הכבש האחד", הוא **הראשון**, "האחד", כי בהעדרו לא יוקרב זולתו. אולם, בפרשת פנחס, העוסקת בקרבן התמיד לדורות, נאמר "הכבש אחד" בלבד. אין הוא ראשון, משום שהשני אינו תלוי בו, ולפיכך, הוא אינו חלק מסדרה. [ביאור זה מצדיק את שיטת הרש"ש, ועדיין צריך ביאור גירסת ה"שיטה מקובצת"].

דף ז/א תודה ששחטה לשם תודת חבירו

הניצול ממחלה, יכול לשמוע ברכת "הגומל" מאסיר משוחרר?

בסוגייתנו אנו למדים על קרבן תודה, אשר הובא לבית המקדש כתודה לקב"ה. לאחר שחרב בית המקדש, תקנו חז"ל לברך "הגומל" **חלף קרבן התודה** (רא"ש ברכות פ"ט ס"ג, ועיי' שו"ת "חתם סופר" אור"ח ס"י נ"א). במאמר הבא, נדון בהלכה מעניינת הקשורה לברכת "הגומל", ואשר פרטי דיניה נכרכים בספרי הפוסקים בצוותא עם דיני קרבן תודה המפורטים בסוגייתנו, כלהלן.

אדם שניצל מנס, יכול לברך "הגומל" ולהוציא את חבירו ידי חובה: ה"טור" (אור"ח ס"י ר"ט) פוסק, כי אדם שניצל מצרה והתחייב בברכת הגומל, ששמע את חבירו מברך ברכה זו לאחר שניצל גם הוא מסכנה, אזי, אם כיון לצאת ידי חובתו בברכת חבירו יצא גם אם לא ענה אמן, שהרי המברך, החייב גם הוא בברכה זו, התכוון להוציא. בהקשר לכך, יש לדון, אם הלכה זו תקפה גם לגבי שני אנשים שכל אחד מהם חייב בברכת הגומל מסיבה שונה, וכגון, המחלים ממחלה קשה, יכול להוציא ידי חובה את רעהו שנחלץ מבית האסורים? בשאלה מעניינת זו התחבט בעל ה"אורים גדולים" [נחם ספרדי, חי לפני כשלוש מאות שנה, בן דורו של רבי אפרים נבון בעל ה"מחנה אפרים"], בפירושו על התורה (פי' צו, וצוין גם בגליון רע"א), והוכיח מסוגייתנו, כי אין אחד מהם יכול להוציא ידי חובה את זולתו, כלהלן.

יש להקריב קרבן תודה לשם הנס שממנו ניצל בעליו: בגמרתנו נחלקו רבה ורב חסדא אם "תודה ששחטה לשם תודת חבירו" כשרה היא או פסולה. כגון, ראובן שהחלים ממחלה קשה, הביא קרבן תודה לבית המקדש. בסמוך אליו עמד שמעון, שהביא גם הוא קרבן תודה על החלצותו מבית האסורים. הכהן שהקריב את תודת ראובן שהבריא, טעה וחשב שראובן מביא קרבן בשל החלצותו מבית האסורים, כשמעון, והקריב לשם כך את הקרבן. במקרה זה נחלקו רבה ורב חסדא אם הקרבן נפסל (עיי' "ברכת הזבח" ו"חק נתן" שמפרשים את הגמרא באופן זה, אך, אין פירוש זה מוסכם. עיי' "קרבן אורה" ועוד אחרונים).

לכל סוג של נס ייחודיות משלו: נמצאנו למדים, כי לכל סוג של נס יש ייחודיות משלו, וקרבנו של הניצול מנס פלוני, הוא קרבן לשם אותו נס בלבד, ולא קרבן תודה כללי, עד שלדעת רב חסדא, אם לא עשה כן, לא עלה לו הקרבן לשם "תודה". מעתה, ראובן המברך ברכת הגומל על החלמתו ממחלה, אינו יכול להוציא ידי חובה את שמעון שנחלץ מבית האסורים. שכן, לו היה שמעון, האסיר שנחלץ מבית האסורים, מברך ברכת הגומל בעצמו אך מתוך כוונה על החלמתו ממחלה, בעוד שמימיו לא התעטש, ודאי שלא היה יוצא ידי חובתו בברכה זו. ברור, איפוא, כי שמעון, האסיר לשעבר, גם אינו יכול לצאת ידי חובה בשמיעת ברכת "הגומל" מפי ראובן המברך ברכת "הגומל" על נס החלמתו ממחלה. [עיי"ש שאף למד כן מק"ו. ועיי"ש בס' "בשבילי ברכת הגומל" שהעיר ע"ד, וכנראה שה"אורים גדולים" פי' שלא נחלקו רבה ור"ח אלא לענין פסול הקרבן, אבל לכו"ע כל הודאה היא נפרדת]. אמנם, אם ראובן ושמעון נחלצו מאותו סכנה, רשאי כל אחד מהם להוציא את חבירו ידי חובה. ראוי לציין את דברי ה"משנה ברורה" (סי' ר"ג ס"ק י"ב), לגבי ברכות הנהנין, "שכעת המנהג פשוט" שכל אחד מברך לעצמו, "ואפשר, משום שאין הכל בקיאים להתכוון לצאת ולהוציא, מלבד שיש לחשוש להיסח הדעת (עיי' שו"ת "מנחת שלמה" ח"א סי' א' אות ב', ו"פסקי תשובות" סי' ר"ג הערה 8).

חשתי בכל מאודי כמה אנו חסרים מקום קדוש זה, שהיווה מקור רוחני נשגב בעל כח טהרה נפלא, ועד כמה חיוני והכרחי עבור כל יהודי להתוודע לנכס הרוחני, שלא יסולא בפז, לו זכה עם ישראל בזמן שבית המקדש עמד על תילו.

אני מבקש להעביר ללומדי הדף היומי את המסר הבא: לא היתה מסכת מרתקת כמסכת זבחים, עד כדי כך שבמהלך לימוד מסכת זו גמלה החלטה בקרבי להשתתף בשיעור דף יומי נוסף, כדי להעמיק לחדור לתוככי קדושת המקדש.

חברים!!! אל תחשבו לרעג להפסיד ולהפסיק את השתתפותכם במסע המרתק של הדף היומי אל היכל המקדש שבמהרה בימינו יבנה ויכונן. **אמן.**

בברכה, עו"ד אריאל שריג

ומכאן, למכתב נרגש של יהודי, המספר על החלטה נחושה שקיבל, וכיצד עמד בה.

לכבוד מערכת "מאורות הדף היומי"

שלום רב.

לבקשתכם, הריני מצרף בזאת סיפור אמיתי שאירע לאחרונה, ולדעתי, יש בפרסומו משום תועלת לחינוך ללומדי הדף היומי.

"קביעות" ללא פשרות

בשנה זו, ב"י באדר א', נכחתי בבני ברק במעמד סיום חלק א' של ה"משנה ברורה", אשר נחוג בהשתתפות לומדי "העמוד היומי" במשנה ברורה". הגאון רבי שמואל הלוי ואזנר שליט"א, שכיד את המעמד בהשתתפותו, נשא דברים נרגשים והדגיש את עניין הקביעות וההתמדה המהווה יסוד חשוב בחייו של היהודי.

הדברים חלחלו עמוק בליבי, ובמיוחד לאחר שהגריש ואזנר שליט"א סיפר, כי מורו ורבו הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, מייסד "הדף היומי", הדגיש בכל עת את העקביות שיש לעמוד עליה בלימוד התורה.

באותו לילה נדדה שני מעיני. "קבלות" שונות מתקופות שונות חלפו מול עיני, אשר אף לא באחת מהן עמדתי זמן רב. עם שחר השכמתי בהחלטה נחושה, כי מהיום ואילך לא אלך לישון עד שאלמד את ה"עמוד".

למורה הפלא, קבלה זו החזיקה מעמד זמן רב, יחסית. הייתי חוזר מחתונה באחת בלילה, ומתיישב ללמוד. כלל נחקק על לוח ליבי, כי דילוג על יום אינו הפסד של הלימוד היומי, כי אם פגיעה ביסוד החשוב של עקביות ללא פשרות.

לפני זמן לא רב אושפז בני בבית חולים, ומצאתי את עצמי באישון ליל ניצב במחלקת ילדים, וימישנה ברורה" - אין. הרגשתי מרירות החלה להתפשט בקרבי. עז חפצי לשמור על קביעותי, רצוני כן, אך אין באפשרותי לקיים את קבלתי.

נכא רוח הטלתי את עצמי על כסא. לפתע, ללא הודעה מוקדמת, הופיע אחי והודיע לי, כי הוא מחלף אותי. "לך הביתה", אני אשב כאן במקומך. לא סיכמנו, לא דיברנו, אך הוא בשלו, מתקש, לך הביתה.

מה אומר. נסעתי לביתי, ובלב הומה פתחתי את ה"משנה ברורה", למדתי את ה"עמוד" שלי, כן, שלי, ומתיקות שלא מן העולם הזה התפשטה בכל איברי. מעין עולם הבא. חשתי, ללא צל של ספק, כי מן השמים סייעוני להשלים את קביעותי.

בברכה, י.ג. אשדוד

מן הראוי לסיים בדבריו המופלאים של בעל ספר "החינוך" במצווה ת"ט:

"ומה שאמרו (אבות פ"ב מ"ד), שלא יאמר אדם לכשאפנה אשנה, שמה לא יפנה לעולם, כי לא ידע האדם מה ילד יום. שעסקו של עולם מתחדש יום יום ומידיה את האדם מדבר לדבר ומטרה לטרה, ונמצאו כל ימיו יוצאין בבהלה אם לא יתן פנאי על כל פנים וידחוק עצמו לעסקה של תורה. וכל עושה כן וחפץ בברכה, מן השמים מסייעין אותו ומקליין מעליו טרדות העולם המבהילות, ומעבירין ממנו עול של בריות, ושוכן בשמחה כל ימיו בעולם הזה וטוב זה לעולם הבא, ואשרי המדבר לאוזן שומעת".

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין,
או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל,
מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי,
ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93
.....

בברכת התורה העורך

פנינים

דף ו'ב לכפר עליו לפני ה'

בין עני לעשיר

בפרשת כפרתו של מצורע עשיר נאמר (ויקרא יד/יח) **"וכפר"** עליו הכהן לפני ה', ואילו בפרשת כפרתו של מצורע עני נאמר (שם, כט) **"לכפר"** עליו לפני ה'.
שינוי לשון זה, אומר בעל ה"משך חכמה", נובע מכך, שנגעים באים על גסות הרוח. לכן, עשיר המתגאה ניתן עוד להבין... ובעת מתן השמן עליו **"וכפר"** עליו הכהן", כפרתו הושלמה ועונו נרפא. אולם, דל גאה, הוא אחד מאלו שהקב"ה מואס בהם, כפי שנאמר (פסוק קיג/ב) **"ארבעה אין הדעת טובלת, אלו הן: דל גאה" וכו'.** לפיכך, חטאו גדול ונאמר בו **"לכפר"** עליו לפני ה' - עדיין לא תמה כפרתו.

דף ז'ב אי דליכא תשובה זבא רשעים תועבה

אי אפשר לדרוש הרבה מהעני

זבא המובא למקדש ובעליו אינו שב בתשובה, הרי הוא בכלל **"זבא רשעים תועבה"**.
מדוע דווקא **"זבא"** - מה דינה של מנחה, שאינה בכלל **"זבא"** (ראה מנחות ג/א)?
על כרחק, שבמנחה, שהיא קרבן עני, אין תשובתו השלימה של העני מעכבת עד כדי כך. העניות, הרי מעבירה את האדם על דעתו ועל דעת קונו. ודי, אפיא, במאמץ הגדול שעשה זה לצרף פרוטה לפרוטה כדי לקנות קרבן ולהביאו לבית המקדש. מעבר לזה, לעשות תשובה שלימה, אין לו מנוחת הנפש כדבעי... (ייתכלת מרדכי").

דף ז'ב חוץ מן הפסח והחטאת

המקריב את החטאת ראוי לו לאוכלה

לגבי אכילת קדשים, נמצא שינוי לשון בתורה. בעוד שבמנחה נאמר (ויקרא ו/ט) **"והנהיית ממנה יאכלו אהרן ובניו"**, נאמר בחטאת (שם, יט): **"הכהן המחטא אותה יאכלנה"**.
ביאור הדברים, הסביר רבי מאיר שמחה הכהן מדוניסק זצ"ל, בעל ה"אור שמח", הוא על פי הרמ"א הפוסק (יו"ד סי' רמ"ז סעי' כ"א), כי תלמיד חכם שהתיר לאכול בשר שהובא לפניו כ"שאלה", רשאי לאכול ממנו, כדי לתת תוקף להוראתו. ומאחר שחטאת שנשחטה **"שלא לשמה"** - פסולה, ראוי שהכהן המקריב אותה יאכל ממנה, להוכיח לכל כי לא חשב מחשבת **"שלא לשמה"**...

דף ו'ב ומה עולה שהיא כליל

רק המחשבה כליל

כידוע, קרבן העולה מוקטר כליל על המזבח. יש המסבירים זאת, לפי שהוא בא על הרחוקי הלב, והמחשבה **כלה** צריכה להיות בלתי לה' לבדו. שאר הקרבנות באים על המעשים - אלו, אי אפשר שיהיו כולם ובכל עת לה' בלבד. לפיכך, אין מקריבים מהם על המזבח אלא את החלב והדם, שהם המניעים העיקריים לפעולות האדם, ואת הכליות היוצאות, לרמוז, שאף על פי כן **"בכל דרכיך דעהו"** (יהצבי ישראל").

דף ו'ב ומה עולה שהיא כליל דמה למטה

חשיבות עולת העוף וחטאת הבהמה

יש קרבנות שדמן נורק על המזבח למעלה מחוט הסיקרא, ויש שדמן נורק מתחת לו. דם עולת העוף נורק מעל חוט הסיקרא, ודם חטאת העוף נורק מתחתיו. לעומת זאת, דם עולת הבהמה נורק למטה מתחת לחוט הסיקרא ודם הבהמה נורק מעליו.

אמר ה"חזוהי מלובלין" זיע"א: כידוע, קרבנות העוף באים על ידי העניים, שאין ידם משגת לקנות מן הבקר ומן הצאן, ואילו

כשה"חתם סופר" זצ"ל בירך "הגומל" בלשון רבים: עד כה עסקנו בשני בני אדם שכל אחד מהם חווה את נס הצלתו בנפרד. אולם, כאשר מספר אנשים חוו נס מסויים יחדיו, ברור מאליו, כי אחד מהם רשאי להוציא את רעיו ידי חובה, כפי שגם העיד ה"חתם סופר" זצ"ל ("ספר הזכרון" עמ' כ"ה), לאחר נס שאירע לבני קהילתו: **"עליתי לתורה, וברכתי ברכת הגומל בלשון רבים [שגמלנו כל טוב], ואנשי ק"ק פרשבורג שהיו עמי ענו אחרי בלשון רבים: מי שגמלנו כל טוב הוא יגמלנו כל טוב סלה"**. כמוכן, שהנוכחים האחרים באותו מעמד, שלא היו שותפים לנס זה, חייבים לענות **"מי שגמלכם כל טוב, וכו' (פסקי תשובות" סי' ר"ט הערה 89).**

דף ז'א איתמר תודה ששחטה לשם תודת חבירו

מי חייב בקרבן תודה?

במאמר הבא נברר מי הם החייבים בקרבן תודה, אם בכלל, וגם נגלה, כי בין מקריבי קרבן התודה גם מצויים החתנים.

דוד המלך, נעים זמירות ישראל פותח את פרק ק"ז בספר תהילים בפסוק **"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו"**, ולאחר מכן הוא מציין את נפלאות הקב"ה ואת ניסיו עם ברואיו. בין השאר, הוא מונה את האנשים הנמנים במסכת ברכות (נד/ב) כחייבים בברכת הגומל: **יורדי הים, הולכי מדבריות, מי שהיה חולה ונתרפא ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא לחירות. רש"י בסוגייתנו (ד"ה "לא ידידה") ובמקומות נוספים (ויקרא ז/יב, מנחות עט/ב ברש"י כתי"ב ובשטמ"ק בשמו שם) מבהיר, כי פרק זה הוא המקור ממנו למדים מי הם החייבים בקרבן תודה. שכן, דוד המלך קובע בפרקו זה (פסוק כ"ב) **"ויזבחו זבחי תודה"**, ומכאן, שהניצול מן הסכנות האמורות מביא קרבן תודה (כן דעת התוס' רי"ד, ר"ה ה/ב).**

המפרשים מציינים, כי אופן הקרבתו של קרבן תודה מפרסם את הנס. שכן, על זבח התודה הוקרבו ארבעים לחמים - **"לחמי תודה"**, ובשל הזמן הקצר שבו מותר היה לאוכלם - יום ולילה בלבד - נדרשו הבעלים לערוך סעודות גדולות שבהן, מטבע הדברים, התפרסם הנס (ראה ספורנו, אברבנאל ו"העמק דבר", בפרשת צו, על פסוקי קרבן תודה).

כאשר נבקש לברר מי רשאי להביא קרבן תודה ואם זה שניצל מן הצרה **חייב** בקרבן תודה נמצא, כי מן התורה איש אינו חייב בקרבן זה! קרבן תודה הוא **קרבן נדבה**, אשר ניתן כאפשרות הודאה לקב"ה, הן על ידי אדם שנחלץ מצרה, והן על ידי אדם שנדבה רוחו אותו להקריבנו. זוהי הדעה הרווחת, וכך גם ניתן להתרשם מן הרמב"ם, שאינו מגביל במאומה את מביא קרבן התודה (ראה ספר המפתח על הרמב"ם הל' מעשה הקרבנות פ"ט הל' י"ד). אולם, מדברי רש"י (מנחות שם הנדפס מכתב יד בשולי העמוד, והוא, כנראה, הרש"י האמיתי) ובתוס' רי"ד (שם) ומדברי הרא"ש (ברכות שם) מתבאר, כי מי שנעשה לו נס **חייב** להביא קרבן תודה (ועי' בשטמ"ק שם אות י' שתמה על כך).

ה"פרי מגדים" (סי' רי"ט ב"אשל אברהם" סי"א) מסביר, כי גם לדעת רש"י והרא"ש קרבן תודה קרבן נדבה הוא, כאמור, אלא, שלדעתם, דוד המלך אשר מנה את הראויים להודות לה', גילה בכך על פי רוח הקודש, כי מדברי קבלה כל מי שניצל מצרה **חייב** להביא קרבן תודה. (ועי' בשו"ת "חתם סופר" או"ח סי' נ"א. ע"ע רש"י מנחות פ"א, ו"הר צבי" מנחות עט/ב.) [בבית מדרשו העירוני כי מדברי רש"י בסוגייתנו ד"ה **"לא ידידה"**, משמע, שמדאורייתא יש חילוק בין קרבנות התודה לפי הנס שבגינם הופרשו].

החתנים מביאים קרבן תודה: על יורדי הים, הולכי המדבריות, חולה שנתרפא וחבוש שהותר מבית האסורים, מוסיף רבינו בחיי (בתחילת פרשת צו) אדם נוסף שעליו להביא קרבן תודה - חתן, תוך שהוא לומד זאת מפסוק מפורש (ירמיה לג/א): **"קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה... מביאים תודה בית ה'"**.

שמח בייסורים ותן תודה על הניסים: נסיים בדברי ה"כתב סופר" (ע"ה"ת ויקרא יט/ה) המפרש את הפסוק **"לרצונכם תזבחוהו"**, כי המביא קרבן תודה על שנחלץ מצרה, לא יאמר **לואי שלא באה עלי צרה זו.** איני צריך לא לה ולא לנס שאירע לי בעקבותיה, אלא, **"לרצונכם תזבחוהו"**, שמח בייסורים ותן תודה על הניסים...

דף ז'א ואמר רבא חטאת ששחטה על מי שאינו מחוייב כלום פסולה שאין לך אדם בישראל שאינו מחוייב עשה

מה בין "ערל" המנוע מהקרבת הפסח, למי שלא חטא ומנוע מהקרבת חטאת

למדנו בגמרתנו, כי **"מחשבת שינוי בעלים"** פוגמת את הקרבן. כלומר, כהן שעשה את עבודות הקרבן לשם מי שאינו בעליו, פגם את הקרבן. אלא, שאם הכהן עשה את עבודות הקרבן לשם מי שאין באפשרותו להקריב קרבן זה, כגון, שחשב להקריבו לשם נכרי, לא נפגם הקרבן בכך.

כידוע, אדם שעבר בשוגג על עבירה שהעובר עליה במזיד ענוש כרת, חייב להביא קרבן חטאת. בגמרתנו מבואר, כי אם הכהן עבד בקרבן החטאת של ראובן לשם שמעון, הוא פגם את הקרבן. ואף על פי ששמעון לא חטא בעוון זה ואינו מחוייב בקרבן חטאת, ולכאורה, הרי הוא כאותו נכרי, משום שאין באפשרותו להקריב קרבן זה, מכל מקום, מאחר שכפרת קרבן החטאת כוללת כפרה על עבירות נוספות, קלות יותר, דוגמת ביטול מצוות עשה, אזי, אף ששמעון אינו רשאי להקריב קרבן זה בעצמו, אין הוא נטול זיקה לחלוטין מכפרתו של הקרבן, שכן **"אין לך אדם בישראל שאינו מחוייב עשה"**. לפיכך, הכהן, אשר חשב להקריב את קרבן החטאת של ראובן לשם שמעון, פגם את הקרבן בכך.

הגאון רבי דוד רפפורט זצ"ל הי"ד, מפליא להקשות על גמרתנו, תוך שהוא מציג גמרא מפורשת, הסותרת, לכאורה את סוגייתנו, ובה מוכח, כי אם שמעון עצמו אינו

חייב בקרבן חטאת, אין כל זיקה בינו לבין קרבן זה, למרות שהוא ראוי להתכפר בו. שהנה, לגבי קרבן פסח נאמר בגמרא (פסחים סא/א), כי כהן שהקריב קרבן פסח של ראובן לשם זבולון הערל, לא פגם את הקרבן בשל כך, שהרי זבולון הערל אינו ראוי להקריב קרבן עקב היותו ערל [ואף לר"ח שחולק בדיון זה, הוא רק משום שבידו של הערל למול]. לכאורה, זבולון חייב בהבאת קרבן פסח, אלא שערלותו מונעת ממנו להקריב את הקרבן. כלום שייכותו לקרבן פסח פחותה מזו של שמעון, שלא חטא, לקרבן החטאת? הרי לנו, כי רק אפשרות מעשית להבאת הקרבן, יכולה ליצור זיקה בינו לבין הקרבן, וממילא, יש להבין, מדוע אדם שאינו חייב בקרבן חטאת, נחשב כמי שיש לו שייכות לכפרת הקרבן.

הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל ("קהילות יעקב" סי' ז') מבאר, כי לעולם אין צורך באפשרות מעשית להבאת הקרבן, כדי שהאדם ייחשב כשייך לקרבן, אלא די בכך שניתן לשייכו לכפרת הקרבן. אולם, קיים הבדל מהותי בין האדם שלא חטא לאדם שלא נימול. הסיבה שבעטיה הערל מנוע מהקרבן פסח נעוצה בגופו, ועקב כך אין לו כל שייכות לקרבן הפסח. לעומת זאת, שמעון שלא חטא, אינו יכול להביא קרבן חטאת, משום שהוא לא התחייב בו, אך אין בו כל "פסול" שחוצץ בינו לבין הקרבן. ומאחר שעל שמעון לכפר על עוונותיו הקלים, שייך הוא לכפרת קרבן החטאת.

דף ז/א ואמר רבא חטאת מכפרת על חייב עשה מק"ו
על מה מכפר קרבן עולה

בימים אלו למדנו מספר פעמים, כי קרבן עולה מכפר על ביטול מצוות עשה [כגון, אדם שלא קיים מצוות לולב, וכדומה] ועוד [לאו הניתק לעשה]. אלא, שהגמרא אינה מפרשת, אם כוונתה לביטול מצוות עשה במזיד או בשוגג. הרמב"ן (ויקרא א/ד) כותב, כי רק המבטל מצוות עשה במזיד זקוק לכפרה, אך על ביטול מצוות עשה בשוגג: "אין עליהם שום נשיאות חטא ואינם צריכים ריצוי כלל". העולה מדבריו, כי קרבן עולה אינו מכפר על ביטול מצוות עשה בשוגג, משום שאין צורך בכפרה כלל.

בספרו "זבח תודה", מפרש ה"חפץ חיים" זצ"ל את סוגייתנו, ומדבריו עולה קושיה חמורה על שיטת הרמב"ן, כלהלן. כידוע, אדם שעבר בשוגג על עבירה שהעובר עליה במזיד עונשו כרת, חייב להביא קרבן חטאת. בגמרתנו מבואר, כי הקרבת קרבן החטאת מכפרת לבעליה גם על "ביטולי עשה", היינו, עבירות שקרבן עולה מכפר עליהם. דבר זה נלמד בגמרתנו מקל וחומר - אם החטאת מכפרת על עבירות שעונשן כרת, ודאי שבכוחה לכפר על ביטול מצוות עשה.

לכאורה, לדברי הרמב"ן, שהמבטל מצוות עשה בשוגג אינו זקוק לכפרה, קל וחומר זה שעשתה הגמרא עוסק באדם שביטל מצוות עשה במזיד, שהרי, לדבריו, המבטל מצוות עשה בשוגג, אינו זקוק לכפרה כלל. מעתה, קל וחומר זה מאבד את משקלו, שכן, מניין לנו שבכוחו של קרבן החטאת המכפר על עבירות **שבשוגג**, לכפר על ביטול עשה **במזיד**? ברור, איפוא, שגמרתנו עוסקת באדם שביטל עשה בשוגג, וגם עליהם הוא זקוק לכפרה בניגוד לדברי הרמב"ן, אשר שיטתו נסתרת מגמרתנו. [עיי' ב"שפת אמת" בסוגייתנו שניסה ליישב כי לשון הגמרא "חייבי כריתות" לאו דווקא, והק"ו מחטאת עולה ויורד הבא גם על עבירה במזיד].

גם מלשון גמרתנו קשה על שיטת הרמב"ן. שהרי בגמרא נאמר, כי כל יהודי זקוק בכל עת לכפרה של קרבן, משום "שאיין לך אדם בישראל שאינו מחוייב עשה". הא ניחא, "אין לך אדם" שלא ביטל מצוות עשה בשוגג, אך "אין לך אדם" שלא עבר על מצוות עשה במזיד? ולפי הרמב"ן, הלא הכפרה אינה נדרשת, כי אם לאות שביטל מצוות עשה במזיד?

ה"חפץ חיים" זצ"ל אינו עונה על קושיות אלו. סיבה נוספת לצפות לבואו של אליהו הנביא במהרה בימינו [עיי' בספר "לתשובת השנה" להגר"י רפפורט שליט"א עמ' כ"ח].

העשירים מביאים קרבנות מן הבהמה. ומאחר שאין חידוש בכך שעשיר הביא קרבן עולה מן הבהמה, שהרי לא חסר הוא ממון - יזרק דמו של הקרבן למטה. אולם, אם העשיר השפיל את עצמו לפני קונו, הודה בחטאתו והביא קרבן, חשוב קרבנו עד מאוד ודמו נזרק למעלה. לא כן אדם עני. שפל רוח הוא ונדכה, ואם הביא חטאת אין חידוש בכך שהשפיל את עצמו, ודם קרבן זה נזרק למטה. אולם העני הביא קרבן עולה, שהוא קרבן נדבה, שנרכש על ידו מכספו הדל, קרבן חשוב הוא זה, ויקרב, איפוא, למעלה...

נקודות הפצה בחו"ל

ארצות הברית: ניתן לקבל את הגליון "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית מידי שבוע בדואר לפרטים בטל: 718-253-6218 ניו ג'רסי: משפ' פרי 201-871-5850
לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880 אנגליה לעניין: יחזקאל אברט 44+(0)8700-416000
מנצ'סטר: שמואל פארו 01777-760022
קנדה מונטריאלי: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160 טורונטו: הר"ר דניאל כאהן 416-182-3848
אוסטרליה: הר"ר יחזקאל בראון 613-95300217
סגור: הר"ר יעקב סנדורוביץ 0475-263759
ברזיל: הר"ר יהושע פסטרניק 011-30513955
ונצואלה: הר"ר סעדיה שוקרון 552-66-25 (0058212)
מכסיקו: הרב שאול מלאה 251-02-46 (0052555)
צרפת: הר"ר יהודה בוכינגר 333-88140301
שווייץ: הר"ר רפאל מוסבכר 014620030

בשורה משמחת ללומדי הדף היומי

יצא לאור ספר "אוצר הקודש" שהוא שיטה מקובצת בו ריכזו כ-שישים ספרים על מסכת זבחים, בהדור רב. מוצעים ששת הכרכים ללומדי ומלמדי הדף היומי, במחיר מבצע ב-3 תשלומים בכרטיס אשראי - משלוח חינם - פלאפון: 054-856125 / 052-408181

בשורה משמחת ללומדי סדר קדשים בדף היומי

יצאה לאור בעז"ה חוברת ובה 7000+ מושגים מענייני המקדש והקרבנות המושגים מוגדרים ויטב ובלשון בהירה מומלץ לכל הלומדים את החוברת ניתן להשיג בטלפון 08-9790074 חלוקת החוברת חינם למגידי שיעור תתקיים במוקד "מאורות הדף היומי" רח' ירושלים 20 כינסה ב' קומה א' קובלסקי ובטל' 03-5776439

בשורה טובה ללומדי הדף היומי גבאי בתי הכנסת ומגידי השיעורים

בימים אלו יוצאות לאור הגמרות המפוראות מסכת זבחים בהוצאת "מאורות הדף היומי" הגמרות מחולקות במחיר מסובסד ללומדי הדף היומי לפרטים והזמנות נא לפנות ליוסי הלפרין במשרדי "מאורות הדף היומי" טל-03-6164725

לעילוי נשמת

הר"ר חיים שלמה גוטסגנדה ז"ל ב"ר ישראל שאול ז"ל נלב"ע י"ד סיון תשמ"ו ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י נכדו ידידינו הר"ר שאול חסדיאל ומשפ' שיחיו ב"ב

לעילוי נשמת

הר"ר גרשון ב"ר בצלאל ז"ל הר"ר יהודה ב"ר אליהו ז"ל ת.נ.צ.ב.ה. הונצחו ע"י משפחותיהם

לעילוי נשמת

הר"ר גרשון זלקינד ז"ל ב"ר עקיבא ז"ל נלב"ע ט' סיון תשי"ג ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י בנו ומשפחתו שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר מנחם שמעון ז"ל ב"ר שלום ז"ל נלב"ע י"ט סיון תשס"ב ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י בניו ומשפחתו שיחיו

לעילוי נשמת

הרב בן ציון צבי גולדשטיין ז"ל בן ר' יצחק אייזיק ז"ל ט"ז סיון תשנ"ג ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י בנו ידידינו הר"ר שמשון אברהם יהודה ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת

מרת חנה גנדל רואו ז"ל בת הר"ר דב ז"ל נלב"ע ט"ז סיון תשכ"ט ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה ע"י בנה הר"ר ישראל מאיר רואו ומשפחתו שיחיו